

NAŠ DOM

LIST ZA LJUDSKO
PROSVETO
LETNIK XVIII

APRIL 1926

Razpored vsebine 4. številke:

Vrli Slovenci! Prava vera bodi vam luč,
materin jezik bodi vam ključ do zveličanske
narodne omike. A. M. Slomšek.

Stran

Slovenski fantje (Dr. Jože Jeraj)	65
Fantu (Franc Prevalnik)	66
Grad in kočja (Lojze Remec)	69
Vse naše življenje je — učenje (Prof. Fr. Fink)	70
Koroška (Tone z Uršlje gore)	71
Narodna noša v Meziški dolini (Dr. Fr. Kotnik) s sliko	72
Tatje (M. Krevh)	77
Spomlad (Slika)	78
Beseda med moškimi	80
Ženski svet	81
S pisanih polj	82
Lepa knjiga	83
Urednikovo kramljanje	84

„Naš dom“, list za ljudsko prosveto, izhaja vsakega 15. v mesecu. — Urejuje ga Jože Stabèj in na njegov naslov v Mariboru, Aškerčeva ulica št. 22/I, je pošiljati vse rokopise. — **Naročnina** za vse leto je 20 Din., za inozemstvo po dogovoru, drugače 40 Din. — **Uprava** je v Mariboru, Aleksandrova cesta št. 6/I. — **Številka računa** pri poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani je **13.577**. — Za Prosvetno zvezo v Mariboru kot izdajateljico in za uredništvo je odgovoren Jože Stabèj, za Tiskarno sv. Cirila v Mariboru, ki list tiska, Leo Brože, oba v Mariboru.

Salda-konti, štrace,
blagajniške knjige,
amerik. žurnale,
odjemalne knjižice itd.
nudi p. n. trgovinam
po izredno ugodnih cenah
Knjigoveznica K. T. D.
v Ljubljani, Koplj. ul. 6./II.

Prodajalna K. T. D.
(prej Ničman)
— Ljubljana —
(poleg Jugoslov. tiskarne)
ima v zalogi:
Vse pisalne potrebščine,
podobe, molitvenike, sve-
tinje, devocijonalije i. t. d.
Svoji k svojim!

Slovenski fantje.

Slovenski fantje, to so korenine, ki rastejo v naši zemlji, so mladike, ki poganjajo v okrilju slovenskih domov, v senci naših belih cerkvic.

Kaj naj bo naš fant? To, kar so naši slovenski možje, možje, ki so branili slovensko zemljo tekom stoletij, gradili slovenske vasi in božje hrame, v njih molili Boga, borili se za pravdo in srce, ljubili slovensko pesem in govorico, slovensko grudo in goro, vinograd in gozd. Slovenski fantje, naši pradedi so vaša oporoka, tvoj kremeniti ded je tvoj vzor. Oglej se v njem!

Pojdi na njegove rodovitne njive in sočnate travnike! Poslušaj pesem žitnih njegovih polj, vonjaj duh zelenih njegovih livad, razkopljaj z lopato celino njegove zemlje!

Poslušaj muziko njegovih gozdov, opazuj rast vinskih njegovih goric!

Črpaj nauk iz zoranih brazd, posejanih semen, prelitega znoja njegovih lic, trdih žuljev njegovih rok, širokih pramenov njegovega čela, postavnih besed govorice, umerjenih korakov nog!

Glej na temelje njegovih domov, cvet njegovih vrtov, pobožnost molitev, ljubezen družin, venec hčer in sinov, spoštljivost ljubezni do svoje matere!

Fant, ali sedaj veš, kaj je tvoj cilj? Biti Slovenec, neomajen mož jeklen, trden in neupogljiv kakor javor ob studencu, dober in ljubezniv kakor vijolica med trnjem, skrben in marljiv kakor čebelica v panju.

Fantje, iz vas raste naš narod, vi ste seme za njegovo bodočnost. Ali sedaj veste, kaj hočemo od vas?

Dr. Jože Jeraj.

Fantu.

Franc Prevalnik.

Fant in Cerkev.

Molitev je za stare ženske. Pridiga tudi in sploh cerkev.

Žalostno je, ako poslušate tiste napol učene ljudi, kako modrujejo o Bogu in Cerkvi. Če so posebno bedasti, vam kar tajijo Boga. Ne vejo, da ni nobenega učenjaka na svetu, ga še nikoli bilo ni, ki ne bi veroval v Boga. Če so nekoliko manj neumni, zametujejo Cerkev in njene ustanove. In tudi ne vejo, da so si že vse pametnejši ljudje brusili jezike ob Cerkev, pa so si ga prej obrusili, ko pa da bi le kamenček bili odkrhali.

Ti pa, fant, se menda ne daš strašiti po prezirljivih besedah ljudi, ki si domišljujejo pamet večjo ko je naša Cerkev?

Pri kateremkoli društvu si član, povsodi vršiš svoje dolžnosti. Ne pozabi, da je tudi Cerkev kakor društvo — resda najsjajnejše društvo sveta —, če si njegov član, delaj, kar zahteva od tebe!

Sram te je morda, da bi snel klobuk, ko k molitvi zvonil!

Sram, da bi hodil k zakramentom!

Da bi zvesto molil!

Potem te naj bo sram takega mevžarskega krščanstva, ker naš fant bo tudi kristjan korajžen!

Fant in duhovnik.

Duhovnik je »alter Christus« — drugi Kristus.

Seveda, če gledaš v njem samo navadnega človeka, boš našel na njem vse polno ne-Kristusovega: da je posveten, svojeglav in bogve, kake napake še.

Niso pravični tisti in farizeji so, ki obsojajo duhovnika radi napak, ki jih res ima.

Pa še manj pravični so, ki mu s širokim srcem olajšujejo jarem odpovedi in zrejo v njem le uradnika Cerkve. Ti slednji so nam danes nevarnejši od prvih.

Kajti duhovnik je drugi Kristus!

In ti bodi tak, da bo res drugi Kristus!

Fant in oče.

On je, ki ti je njive sejal in ti kruha našel, da si rastel in zrastel.

On je, ki ti je živino redil, da si mleka imel.

On je, ki je delal za te po fabrikah in delavnicah.

Morda je grešnik. Moli zanj! Odpuščaj mu, ker si kri njegova in bo potem tudi tebi odpuščeno! Ker tudi cigan spoštuje in uboga očeta.

Ti si ptič, goden, da poletiš. Zoperna ti je očetova oblast. Ker ne veš: dokler je njegova oblast nad teboj, si otrok — in le otroci morejo biti srečni; ko pa si ušel izpod njegove oblasti, si kakor mornar sredi morja in tvoje delez je — borba.

Fant in mati.

Da, ti si moški in — kaj bo mati! Ženska je in do žensk nimaš spoštovanja, posebno do starejših ne.

No, mater še že spoštuješ. Pa le bolj iz usmiljenja. Drugače pa si prepričan, da že vse boljše veš ko ona, vse bolj razumeš, vse bolj pre-sojaš ko ona.

Sploh: kaj bi te mati komandirala, kadar si namisliš svoja pota! Toda ne zabi tistih čudnih besed, da blagor ubogim na duhu...

Ker zares: Blagor ubogim na duhu...

Ves naš rod je namreč danes že tako strašno pameten: vse ve, od pekla do zvezd čisto vse; vso politiko (kajne, saj tudi pri vas ste bolj pametni ko vsi poslanci in ministri!) — vso znanost od muh do soln-čnih žarkov; od liberalizma in socializma in klerikalizma in vse — izme; oh, in tako dalje.

Strašno izobražen in napreden in pa-meten je naš rod, tako pameten, da niti ne vidi svoje lažnive krive in svojega bankrot.

Naš rod je rod prevzetnežev.

Blagor ubogim na duhu!

Tistim skromnim, ponižnim; tistim, ki še znajo verovati, ne radi žepa in ne radi zamere in ne iz pameti sveta, nego iz otroškega srca. Tistim ponižnim, ki ve-rujejo, da jim bo boljša vodnica najneum-nejša mati ko pa najučenejša knjiga.

Fant, če hočeš biti srečen, bodi materi vedno kakor majhen otrok!

Fant in društvo. 2

Zakaj si član?

Ali radi prijetnih deklet, ki so [v društvu?

Morda zato, da odhajaš zvečer pod zaščito »katoliškega društva« nekaznovan z doma, na vaje? Da skrit za »katoliškim društvom« ljubimkaš za kulisami?

Morda iz napuha, češ, da boš prišel do besede in komande med fanti in dekleti?

Zlo je za te tisto društvo, ki te od-va-ja z doma in od staršev; zlo je za te, pa najsi nosi deset katoliških imen. Ker društva niso radi svojih blagajn in ne radi iger in ne radi predavanj: nego zato so, da boš ti dober sin, pošten vaščan in krščanski Slovenec.

Gorje pa tistim društvom, tudi »katoliškim«, ki si hočejo biti sama sebi namen in mesto, da te mimo društvenega doma vodijo na očetov dom, le z očetovega odvajajo!

Fantič pa obleži...
Marija je mimo šla,
ga milo pogledala:
Fantič, le gori vstan,
greva za Jezusam!

In — zakaj nisi član?

Ali te jezi, da je tistile predsednik in onile tajnik?

Ali pa si že tako izobražen, da ti društva treba ni?

Najbrž pa si tako nemaren, da niti ne veš, čemu je društvo. Pa te nič ni sram pred armado organiziranih fantov, da rasteš kakor divjak in esnika v gori?

Fant in dekle.

Ljubezen je naše najsvetejše; po njej smo Bogu najbližji.

Vidiš, kakor vigred pride, nenadoma, kakor skrivnost. Tedaj je v tebi brstenje sočnih moči in neugnano hotenje.

Osemnajst let ti je. Pa ne veš, kam z neugnano močjo svojo. Krivec si zatakneš, cigareto si kupiš, noč kličeš na korajžo, z nageljnom se odičiš. No, in še dekle moraš imeti. Da se postaviš!

In če nimaš očeta, ki te bo prav razločno poučil, da tvoje dekle še morda niti v osnovno šolo ne hodi, tedaj bo tvoja kipeča mladost kmalu bolna senca rdečih hrepenenj.

Vidiš, ko zabrsti skrivnost v tebi, vstaja že tudi žival in podrla ti bo vse oltarje, čim boš dal dekletu več za slovo ko le roko.

Fant, ki ti poganja šele mah, ne razdrobi si sam sladkosti svoje mladosti!

Ker dekle je kakor roža. Ali veš, kako je z rožo? Glej, če rožo gledaš, tedaj cveti; če jo vohaš in ližeš, tedaj omledi; če jo utrgaš, pa zveni in se osmrdi.

Pa si morda fant, ki si že dozorel in ti bo dekle v enem letu že žena. Ali si vitez, ki čuva čistost njeno? Ali si žival, ki ubija v njej ženskost in vzbuja zopet le žival?

Ali ti bo dekle kot žena kakor mati, ko nje več ne bo?

Fant — vojak.

Nikar si ne domišljuj, da strašno trpiš! Ne pozabi, da je še preblizu velika vojska, ki ji tvoja vojaščina ni primera!

Dve svetinji te naj spremljata!

Oče:

Ljubezen do domače vasi in očetove hiše, do polj in travnikov in do živine domače.

Mati:

Ljubezen do cerkve domače in molitve njene.

S telesom boš tam, s srcem boš doma.

Čuvaj se ženščur, ker nihče ne ve, koliko fantov vojakov je bilo po njih zastrupljenih. Gorje nam, ker nihče ne more prešteti, kod skrivno po naših vaseh grize ta strup!

Ti se vrni čist!

Fant in liter.

Neomikani Arnavti so neprimerno treznejši; svoje junaštvo kažejo v boju s sovražniki in z divjimi zvermi.

Ali si ti junak?

Ko peče vročina in se ti hoče sence — ali si junak?

mar Ko si bil vojak kje v Južni Srbiji in ti niso rasle ravno same rože,
nisi pravil doma strašne storije?

Ali si junak, kadar misliš na domovino?

Ali si bil junak, ko je sosedu gorelo?

najeti Ali si bil junak, ko je bilo treba pomagati ubogi vdovi, ki ni mogla
koscev?

Ali si bil junak, ko so barabe obrekovala svetinje katoliškega naroda?
Figa-mož si bil.

Zato pa si pri litru junak. Bogve, koliko jih preneseš; vsa cesta je
tvoja, doma potem pa bljuvaš!

Fant in hudič.

Kolneš. Če hočeš biti prav posebno mogočen, regljaš in lajaš, da ti
ne zmanjka smrdljivih besed.

Pa te mati prosi: ne preklinjaj! Ti pa ji hočeš dokazati svojo ko-
rajžo in lajaš dalje.

Mar je to tvoja korajža, da z jezikom melješ smrdljive besede? Šleva
babja si in iz ust ti smrdi.

Če te je kaj fanta, ugrizni se v jezik pred vsakim hudičem!

Grad in koča.

Na holmu med topoli
se bel gradič blešči,
v gredicah naokoli
vse v rožicah gori.

Golobje k vodi zletajo,
se po gredicah šetajo,
za gospodično grulijo,
prelepo Julijo.

*

Pod holmom daleč doli
se kočica tišči
in vrtec naokoli
za rjuho velik ni.
V poldanskem solncu pleti
ga deklica hiti
in sliši s senožeti
fantiče vriskati.

A njej za beli ni gradič,
gredice je ne veselijo,
golobje niso mar ji nič,
oči se ji solzijo:

»Ne boš me učakal, ljubi moj,
glej, v prsih vse mi je bolno,
ne pojdem pred oltar s teboj,
prej v grob me ponosó...«

*

Za mah si s trudno roko
raz čelo znoj otre,
zamisli se globoko:
»Kje, fantič moj, si, kje?
V Trbovljah koplješ pod zemljó
za srečo najino.
O, da sem grajska Julija,
bi danes te odkupila...«

*

Na holmu med topoli
se bel gradič blešči,
pod holmom daleč doli
se kočica tišči...

Lojze Remec.

Vse naše življenje je — učenje.

Prof. Fr. Fink.

»Za učenje ni nihče prestar«, »Človek se ne more nikoli dovolj naučiti« in drugi taki pregovori poudarjajo, da se je treba učiti vsakomur in vsekdar.

Ni baš majhno število onih ljudi, ki smatrajo svoje življenje kot zaključeno, ko zadnjič prestopijo šolski prag. In vendar so dobili dotlej šele skromno podlago za učenje, namreč za ono pravo, življensko učenje. Po šolskem učenju se začne lastno učenje, se začne lastna izobrazba. V šoli dobi človek samo nekaka navodila za način nadaljnjega učenja, predvsem pa dobi tu glavni pripomoček s tem, da se priuči čitanju. Tako mu je odprt obsežni svet, na razpolago so mu velike misli in ideje, ki jih je tisoč in tisoč mislecev položilo v knjige.

Knjige kažejo pot, ki vodi do duševnih zakladov, in znanje čitanja je orodje, s katerim se človek do njih dokoplje.

Ni pa dovolj, če zna kdo čitati, ampak znati mora tudi prav čitati. Drugače mu orodje samo po sebi ne pomaga nič in nikoli ne bo mogel dospeti do skritih zakladov in se tudi ne bo nič naučil.

Že zadnjič smo dognali, da so knjige ali zabavne ali poučne. O zabavnih smo rekli eno, dve, o poučnih pa bi rad danes nekaj povedal.

Poučnih knjig se ljudje navadno radi izognejo. Pri takih knjigah je pač treba dosti misliti, je treba počasi in preudarno čitati. To pa marsikateremu ni všeč, ker je navajen, da išče v knjigi zgolj zabave. Saj je res, da je treba včasih duševnega razvedrila, resnica pa je tudi, da moramo i za svojo nadaljnjo izobrazbo kaj storiti in v to svrhu nam pomagajo poučne knjige.

V prvi vrsti bi opozoril tu na strokovne knjige, na strokovne članke in druge strokovne spise. Za kmeta, za kmetskega fanta bo strokovno slovstvo obsegalo poljedelstvo, živinorejo, vinogradništvo, sadjarstvo, travništvo itd., za kmetico, za kmetsko dekle bo treba kaj čitanja iz perutinarstva, vrtnarstva, cvetličarstva, domačega zdravstva itd., delavec se bo zopet zanimal za knjige, ki opisujejo snovi iz njegovega vsakdanjega dela — torej vsak bo gledal na svojo stroko, na svoj delokrog. Vsakemu človeku je treba pouka, podbude, duševne pomoči in nihče ne more reči, da zna dovolj. Torej bo našel v strokovnih knjigah vsak kaj takega, kar bo mogel s pridom uporabiti.

Ali ta izbira! Kje bo kaj primernega dobiti? Prosvetni krajevni odbor ima v svoji knjižnici navadno le leposlovne reči, češ, drugih nihče ne zahteva. Ali ni to slabo znamenje? Knjižnični odbor naj nabavi tudi kaj dobrih strokovnih knjig, naj nudi čitateljem tudi ta ali oni strokovni časopis. Pri predavanjih v društvu se naj vzame kot podlago često kako novo strokovno knjigo. Iz nje naj se tudi čitajo značilni odlomki in naj se opozori na to, da jo dobe čitatelji v knjižnici. Le tako bo prosvetno društvo res »prosvetno«, drugače je kvečjemu »zabavno«. Zopet bo tudi naloga »Našega doma«, da govori o takih strokovnih knjigah, da nanje opozarja svoje čitatelje. Če se najde v tem ali onem kraju več ljudi, ki jim je mar za strokovno izobraževalno čtivo, bo prišel v dotične knjižnice in med njene čitatelje kaj kmalu sveži duh.

Ni pa se treba omejiti zgolj na strokovne knjige dotične stroke, ampak vsakdo, ki stremi za splošno izobrazbo, bo rad pregledal vsako poučno knjigo, ako ga snov le količkaj zanima in če je pisana tako, da besedila ni pretežko razumeti. Kako zrnce se bo gotovo našlo in čas ni izgubljen, vsaj ne toliko kakor pri marsikateri zabavni knjigi, ki ni dosti prida. Saj je na svetu toliko tega, kar zanima vsakogar, bodisi te ali one izobrazne stopnje, tega ali onega stanu. Treba je le nekoliko resne volje in spoznavanja, da je to, kar človek ve, njegovo največje bogastvo, takšno bogastvo, ki mu ga nihče ne more odvzeti.

Med take splošno zanimive poučne knjige štejemo razne potopise, opise tujih šeg in navad, članke o splošnem napredovanju človeštva itd.

Čitajmo torej splošno izobraževalne in strokovne knjige poleg dobrih leposlovnih — to bodi naše geslo! Da je pravo, se vidi n. pr. v priljubljenosti Mohorjevih knjig, ki nudijo leto za letom svojim naročnikom duševne hrane po gorenjem pravilu.

Čitanje poučnih knjig ni lahka reč. S hitrim listanjem ni tu nič pomagano. Včasih je treba prečitati kakšen stavek po večkrat, če hočemo priti do misli, do jedra. Zato pa priporočam, da se spravi na proučevanje takih knjig več čitateljev, ker bo v tem slučaju skupno delo privedlo hitreje do smotra. Še boljše bo, ako vzame — kakor smo že rekli — kakšen predavatelj eno ali drugo poučno knjigo v delo, da raztolmači težkoče, prikaže splošno misel in označi odstavke in poglavja, ki jih lahko prepušča podrobnemu osebnemu delu. Tako bo dobra strokovna knjiga vplivala res plodonosno in bo rodila nebroj tistih uspehov, ki jih je pisatelj imel pred očmi, ko je knjigo pisal.

Po podrobnem pregledu knjige se je treba vprašati, kaj bi se dalo iz nje praktično uporabiti in kako. Sele tedaj bo dobilo besedilo življensko moč, šele tedaj bo res tudi koristilo. Mnogokateri čitatelj ve, kaj bi mu bilo po nauku knjige v tem ali onem slučaju storiti, če hoče napredovati, ali — preudoben je, da bi to, kar je čital, v dejanju tudi preizkusil. Takšen človek je podoben skopuhu, ki skrbno skriva svoje zaklade, da ne bi zanje kdo izvedel, in ki jih niti v lastno korist ne uporablja.

Zaključujem takole: Vse naše življenje je — učenje, ali ne samo zaradi znanja, temveč radi tega, ker se more in mora duševno blago tudi vsestransko uporabiti!

Koroška.

Ej, včasih sem hodil
čez Peco tja v vas,
prepeval veselo,
si juckal na glas.

Sem vedel, da čaka
me dečva tam dol',
ko nagelj rdeča
in lepa še bolj.

Zdaj v grob so jo djali,
in rekli tako:
da dečva ta moja
nikoli ne bo.

In hodim na Peco,
pa pojem nič več;
in gledam pod Peco,
pa juckam nič več.

Tone z Uršlje gore.

Narodna noša v Mežiški dolini.

Dr. Fr. Kotnik.

Narodna noša je lahko prvotna noša: ki je nastala v naših kmetskih hišah, ki je izraz narodnih posebnosti, ki je tudi izraz narodovega občestva, ki se javlja v tej pokrajini in dolini tako, v drugi drugače, kolikor je pač bil izoblikovan srednjeveški duh občestva, ki je prvotno poznal samo razliko v kakovosti in ceni blaga v obleki, katera je bila za višje in nizke sloje v splošnem enaka. Doba renesance je ustvarila dva ljudska sloja z različno izobrazbo, dobili smo tudi razliko v noši takoimenovanih višjih in nižjih slojev. Narod je prevzel modno nošo izobraženih višjih slojev ter jo je po svoje izoblikoval in nekaj časa ohranil. Narodna noša ni stalna, ampak je podvržena vplivom mode. Moda plemičev in meščanov 16.—19. stoletja se je preselila na deželo ter se je preoblikovana pojavila kot posebna narodna noša. V tej dobi narod ni več ustvarjal, ampak je ponarejal in prikrojeval. Zato moramo narodne noše presojati z zgodovinskega vidika. Ker bi se pa tako delo moralo opirati na bogato zbrano gradivo, ki ga pa, žal, Slovenci še nimamo, bomo nošo večinoma samo opisovali.

* * *

Mežiška dolina.

Na Ravnah topijo, stružijo, pilijo, kujejo. Na Lešah kopljejo v dolgih podzemskih rovih črni diamant, v Mežici in Črni dvigajo iz osrčja sive Pece težke svinčene zaklade, ki jih topijo v ameriški peči pri Žerjavu, da jim svinec lega na pljuča, na prevaljskih fužinah pričajo visoki dimniki, na katerih že rastejo breze, o napornem delu v plavžih, ki so topili koroško noriško železo. Fantje iz slovenjgraške okolice, hribovci izpod Uršlje gore in sive Pece, ki jih je nagnala socialna krivica v tovarne, sloki gornjanci s Pohorja in s kraljestva Raduhe, Olševe in Solčavskih planin, domačini iz okolice, vsi so iskali tukaj kruha, vsi so se pobijali po teh fužinah.

Industrija je sovražnica občestva, je sovražna narodnim nošam. Na Prevaljah je znana pesem o prevaljskih fužinah, ki slika vso prevzetnost, zapravljanje in novotarje naših ljudi. Z industrijo je prišla nova moda:

Kmečko dekle, kmečki fant
nos'ta zdaj gosposki gvant.

Nova moda se je prijela tudi žensk, nečimernost je tudi pri nas doma, zato poje narodni prevec o ženskah, da

»nos'jo gvante nove šege,
prave vragove telege.
Nove cajge si kupuje,
stare janke predeluje.
Ko se k prazniku ravna,
žnidar preveč dela 'ma.«

Nestalno vreme vpliva tudi na obleko:

»Ko se meгла prikadi,
se hitro janka spremeni.«

Ker so bile take razmere, ker je cvetela industrija, seveda zamašimo iščemo starih noš po Mežiški dolini, le kmečke pisane skrinje v hriboh

jih še hranijo, a so zelo, zelo redke. A noš v javnosti ne vidimo več. Kar vam tu o njih poročam, o tem sta mi pravila oče in mati.

Moška narodna noša.

Moški so nosili v starih časih dolge lase, ki so segali do ramen. O Veliki noči so jih prirezali, kakor sedaj gosposkične po mestih, ki nosijo

Ženska narodna noša v Meziški dolini.

kratke lase, segajoče do tilnika. Nič ni novega na svetu! Možje, ki ste bili v vojni v Galiciji, ste videli Maloruse (Hucule) z dolgimi lasmi do ramen. Tako so se nosili nekoč tudi pri nas, a ne samo po Meziški dolini, ampak povsod na Slovenskem in tudi drugod. Moda dolgih las je v višjih

slojih bila razširjena koncem 15. stoletja, a v 16. stoletju je po malem izginila. Na kmetih pa se je ohranila vsaj do l. 1811. in še dalje. Vojakom pa so lase strigli; nato so tudi drugi moški začeli nositi kratke lase. Zato poje koroška pesem iz Timenice:

»Sem puebič urlavbar
mam krače lase,
pa vendar se trhajo
dečle za me.«

Hlače so bile irhaste, kratke, segajoče do kolen. Hlačnice so spodaj imele črne trake, s katerimi so jih zavezovali. Hlače so bile narejene na široko lesno na tri gumbе. Na desni hlačnici je bil zgoraj ozek žep (devžek), v katerem je tičala usnjata nožnica za nož in vilice. V gostilnah takrat gostom še niso dajali nožev in vilic, vsak moški jih je nosil seboj. Nekateri so nosili tudi hlače iz domačega sukna (lodna), ki pa so bile nekoč tudi kratke. Nogavice so bile bele volnene, premožnejši so nosili tudi zelene. Moški čevlji so bili nizki in so imeli spredaj jermene, pozimi pa visoki. Škornje so nosili samo duhovniki. Župnik Feichtinger, ki počiva ob cerkvi v Guštanju, je bil pri Sv. Frančišku v Savinski dolini za kaplana. Od tam je prinesel seboj v Guštanj škornje in jih tudi v trgu nosil. Srajca je bila hodna, premožnejši so nosili srajce iz tankega domačega prta. Imela je velik ovratnik. Ko niso več pridelovali toliko lanu, so začeli kupovati »kranjski prt«. Škofjeločani in okoličani so ga prodajali po Koroškem. Klobuk je bil iz ovčje volne, črn, imel je nizko, široko oglavnico ter široko streho. Telovnik (lajbič) je bil črn, bogataši so nosili židanega s srebrnimi gumbi. Okoli vratu je bila zavezana svilena roznata ruta. Jopič je bil iz kupljenega sukna, črne barve; revni so nosili sivkastega iz domačega sukna (lodna). Plašč, ki so ga zvali »burmus«, je bil dragoceno oblačilo, ki je stalo do 35 goldinarjev. Po obliki je bil podoben haveloku. Burmus je bil svatovsko oblačilo, ki ga je moral nositi vsak moški svat pozimi in poleti. Ker je bil tako dragocen, so si ga drug od drugega izposojevali. Moški so pozimi nosili tudi dolge kožuhe iz ovčje kože. Volna je bila obrnjena na znotraj, koža pa ven. Na hrbtu je imel kožuh lepe rože ali pa kak verski motiv, n. pr. »Sladko ime«: IHS. Še dolgo časa potem, ko kožuhi niso bilo več v modi, so jih vozniki pozimi radi oblačili. Poleti pa so vozniki nosili modre plašče, ki so bili narejeni kakor srajca ter so segali čez koleno. Ta moška noša je izginila okoli leta 1860. Poleti so nosili moški za vsak dan kratke platnene hlače, hodno srajco, naramnice in klobuk.

Resovino stke tkalec iz hodnika in volne. Prišla je pozneje v navado. Resnasto obleko gorjanci še dandanes nosijo. Izprva so tudi resnaste hlače bile kratke; fantje so najprej začeli nositi dolge.

Drugo domače blago je bukovina ali domači loden. Bukove hlače so tako trde, da stoje same, če jih postaviš na tla. Iz bukovine so izdelovali vso obleko, tudi jopiče in telovnike. Blago je tkano iz same volne. Tudi sosédni Nemci v Labudski dolini so nosili tako obleko. Libeličani so se iz njih norčevali in pravili:

»Bukove hlače
pa brezovi knofi,
Nemci pa rajajo,
da pokajo kröfi.«

Pohorske coklje in cokljarje je ovekovečil v našem slovstvu pohorski pevec Jurij Vodovnik iz skomerske fare, ki je pripel tudi v naše kraje v Mežiško dolino in se je vedno oglasil tudi pri mojem šaljivem dedeju »Jugu« na Dobrijah. Kljub napredku še coklje dandanes niso izginile, ker so ročno in toplo obuvalo. Današnje coklje, ki imajo leseno, nekoliko izdolbeno stopalo, čez katero je vzpetc usnje, podloženo s klobučevino, pa niso tiste stare častitljive coklje, ki so dobile prostora v Vodovnikovi pesmi in ki so jih nosili tudi pri nas. Stare coklje so bile popolnoma lesene. Stopalo je bilo narejeno iz javorovega lesa ter je imelo vzadaj brezove zapetnike, namesto usnja je bila iz lesa spletena pletenina, ki je imela mecesnov trak, slično kakor v Skomrah, kjer

»javor tam za coklje raste,
pa ga znajo tudi krasti;
vitre 'ma meceslove,
vorbanke pa črešnov.«

Take boljše lesene coklje so bile po dve desetici. To potrjuje tudi naš Vodovnik, ko pripoveduje, da coklje:

»veči tal so po desetki,
bolj te male pa po petki,
kiri hoče vel'ke met',
mora štiri groše štet'.«

Pa še letnico je šaljivi pevec pripisal in povedal, da je bila pesem zložena 1838. leta.

Ženska narodna noša.

Ženska narodna noša (glej sliko na 73. strani) se je še hitreje izpreminjala ko moška. Prvotna poletna noša je bila gotovo narejena iz domačega platna, ki so ga tudi modro pobarvali. Najprej so premožne kmetice začele nositi kupljeno blago.

Krilo (janka), ki so ga nosile navadne kmetice, pozneje samo še dekle, je bilo iz domačega platna in modro pobarvano z belimi rožami. Krila (janke) se je držal moderc (niedererc) iz istega blaga. Kmetice so nosile krilo z modercem iz kupljenega blaga, ki je bilo navadno rjavo in je prelivalo barve. V blago je bila vtkana svila. Pod modercem so nosile bele rokavce, segajoče do laktov in okoli vratu ter na laktih nabrane. Revne so nosile »štrajhaste janke« iz domačega platna, v katero je tkalec vtikal modre in druge barvne redi (vrste). Jopa je bila zgoraj košata, spodaj manj, vzadi nabrana in kratka, podobna špenzerju. Čevlji so bili nizki, poleti so nosile tudi šolne. Predpasniki so bili čisto ozki, narejeni iz hodnega prta, različno pobarvani, pozneje iz tiskanine (druka), premožne pa so nosile svilnatega. Okoli l. 1810. in še prej je nosila vsaka gospodinja tudi kovan pas, na katerem je visela verižica, na koncu verižice pa nož. Pozneje so nosile verižice z nožem le še doma pri delu. Isto so nosile

tudi sosednje Slovenke na Štajerskem. Nemški narodopisci smatrajo to kot slovensko posebnost. Pozimi so nosile kožuhe iz ovčjega usnja, ki so bili po hrbtu okrašeni s cveticami. Tudi pokrivalo na glavi se je pri ženskah v Mežiški dolini močno izpreminjalo. Ob istem času so nosile avbe in »bele adrce« (peče). Avba sega pri premožnih slojih v 15. stoletje¹⁾ in je doživela v različnih pokrajinah različne oblike in modne izpremembe. V naši dolini so nosile takoimenovane koroške avbe, ki pokrivajo samo zadnjo polovico glave ter imajo vzadi po dva črna moire trakova, ki ju zavezujejo v lepo pentljo. Prevlečena je s črno stisnjeno svilo, zaglavje pa s črnim baržunom, na katerem so z zlatom uvezeni geometrični in cvetlični motivi. Dekliške avbe (nevestine) imajo tudi raznobarvne stilizirane cvetlice in zelene liste. Avbe so navadno zarobljene z zlato vezenino. »Dekle so nosile bele adrce (rute), redke kakor pletenice, da se je vse skozi videlo«, izpričuje oče. Te pač niso drugega, ko naše peče, ki so jih nosili in jih še nosijo po vsem jugu tja do orientu. Zavezovale so jih na razne načine. V Savinski dolini so imenovalle take peče »koprivnice« (Rečica v Sav. dol.) Zadnji del, ki je padal na hrbet, je bil okrašen s prelepimi vezeninami. Peča je bila obrobljena s krasnimi čipkami raznih vrst, ki so jih imenovali »slovenske špice«, druge pa »nemške špice«. V »Mladi Bredi«, narodni pripovedni pesmi, ki je v 15. ali 16. stoletju dobila ozadje tuških bojev, pravi Mlada Breda svoji materi:

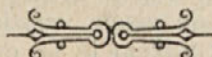
»Ko mi boste balo nakladali,
nakladali, v skrinjo jo spravljali,
šlarasto mi pečo zgor' denite,
jo vrh vsega blaga položite!
Peče bodem najpred potreb'vala,
z njo si srčne rane zavez'vala.«

Ta šlarasta peča ni nič drugega ko naše »bele adrce, redke kakor pletenice« ali pa savinske »koprivnice«. A o pečah bomo obširneje morali govoriti v opisu narodnih noš drugih krajev mariborske velike županije.

Čudna ženska glavna noša je bila klobuk iz zajčje volne, ki je imel vzadi taka črna trakova kakor avba, ali pa je bil brez njih. Črna debela svilnata vrvica ga je ovijala, pozneje je stopil namesto vrvice svilnat trak. Izpočetka so ga nosile brez rute, pozneje pa nad ruto pozimi in poleti. Spod lepo ruto, na vrh klobuk! To nošo so sprejele od nemških sosedov v Labudski dolini in ob Glini, kjer je bil znan kot »šentvidski klobuk«. Ta noša se je raztezala med Slovenkami tudi po koroški in celovški okolici.

Meje, ki so nas ločile od drugih Slovencev, niso bile tako neprodorne, da se preko njih ne bi bil mogel tudi v narodni noši ohraniti duh slovenskega občestva.

¹⁾ Za 15. stol. izpričuje različnost avb dr. Stele v spisu »Freske u crkvi sv. Primoža kod Kamnika« str.150. Starinar, Beograd 1925. Za 16. stol. pa avbo dokazuje dr. W. Šmid, Kranjska narodna umetnost na dunajski razstavi, Slovan l.1906. Celjski muzej hrani avbe iz protestantskih grobov (1580—1590). Zato sega tudi gorenjska avba preko 18. stoletja!

Tatje.

Povest s Pohorja. — Matko Krevh.

II. poglavje.

Rodilo se je jutro v blesku in zlatu in postal je krasen dan. Kozjaški vrhovi in skalovite Karavanke so žarele v solncu, iz doline se je vzdigovala lahka megla ter se stopila v solnčnih žarkih. Pokrajina pod Malo Kopo je oživila v sladkem žgolenju gozdnih pevcev in v pastirskem ukanju.

France je vstal že pred solnčnim vzhodom. Umil se je pri mrzlem studentu blizu hiše, se obrisal v rokav in si naprtal tesarsko orodje na ramo; zajtrkovati ni utegnil, ker se mu je mudilo. Hrastnikov svet se je pričenal pičle četrte ure od Gričnika. Visoke stare smreke so bile meja od vrha nad Gričnikom do jarka; na obeh straneh pa se je redčil gozd po potrebsčinah lastnikov. Hrastnik je podiral trdo ob Gričnikovi meji. Kakor vsi kmetje tam okoli, tako je tudi on oddal delo Jerebu v prepričanju, da ne najde blizu boljših delavcev nego sta France in njegov oče Jakob. Ni se motil: delo je napredovalo, France je delal, da ga je bilo veselje gledati. Še oče ni zaostajal, le tako naglo se ni mogel več gibati krog debel in vrhov kakor njegov sin. — France je krenil s ceste, speljane po ravnem skozi gozd, poiskal si uto, sestavljeno iz smrekovih skorij in odložil orodje; očeta še ni bilo.

»Daleč imajo,« si je mislil France, »s solnčnim vzhodom pridejo.« Vzel je sekiro in se približal podrti smreki; prejšnji večer jo je posekal, a obsekati je ni utegnil, ker je bilo že pretemno. S krepko, mišičasto roko je zavihtel sekiro ter sekal vejo za vejo z enkratnim mahljajem. Razgret in zaverovan v delo ni zapazil, da se mu je približal oče.

Stari Jereb je bil visoke rasti, nekoliko sključen od let in naporega dela, vendar še dovolj krepk in žilav. Obraz mu je bil postaran in naguban, a izpod košatih obrvi je gledalo v svet dvoje živih oči z izrazom odkritosrčnosti in poštenosti. Oče Jereb je bil skromen in pohleven človek, zadovoljen s svojo revno kočo, marljiv in nenavadno vztrajen pri delu. Gozd je ljubil z vso dušo, v njem je dihal zdrav zrak in prisluškoval skrivnostnemu šepetanju drevesnih vrhov. V njem si je utrdil tudi svoj značaj, ki je postal v gozdnem mraku in miru tih in pohleven, a trden kakor hrast. V isto šolo je hodil tudi France in postal takega značaja kakor oče. To pa je bil vzrok, da sta bila na zunaj nekako osorna in redkobesedna; če sta se pogovarjala, sta rabila vsakdanje besede kakor bi se pogovarjala znanca, ne pa oče in sin. Bil je pač njun značaj, da čuvstev nista kazala na zunaj, temveč da sta jih prikrivala kot nekaj vzvišenega in svetega, kar se ne dá izraziti z besedami, ali vsaj zelo nerodno. O vzajemni ljubezni sta bila prepričana oba, a kazala sta jo v dejanju, v prizanesljivosti in uslužnosti.

Zadovoljen in srečen je gledal oče Jereb sina pri delu ter vlekel iz pipice, da so se mu nabreknile žile na vratu; sin mu je očitno ugajal.

»Pa si zgodaj začel,« je rekel smehljaje ter slekel suknjič. France se je naslonil s sekiro na deblo, obrisal si čelo z rokavom in odvrnil: »Ni sile, blizu imam, pač pa ste vi zgodnji.«

»Hočem ti pomagati.«

»Zmerite deblo in ga olupite,« tako delo je nakazal France očetu.

Daleč spodaj blizu jarka, kjer je prehajalo smrečje v bukovje, je žvižgal kos svojo jutranjo pesem. Onkraj jarka pod Rečnikovo sečo je grulil zaljub-

ljeni golob svoj aja tutuj; skozi vrhove visokih smrek pa so silili solnčni žarki in osvetljevali v dolgih pramenih debla in mahovita tla. Prav tedaj je gonil Gričnikov Peter dvoje ovc po cesti skozi gozd na sejem. Mudilo se mu je, zato je priganjal ovci z jezo, vlačil za volno in jih neusmiljeno pretepaj z debelo leskovko. Pri Hrastnikovem križu, ki je sameval v sedlu med Hrastnikovim vrhom in Rečnikovo sečo, jo je zavil navzdol mimo Hrastnika po brdu, ki se je polagoma izgubljalo v ozki dolini, po kateri je šla lična cesta tik žuborečega potoka. Svet je postajal rodovitnejši in prijaznejši, gozdovi so se umikali njivam in travnikom, raztezajočim se po pobočju in dolini, ki se je ob koncu nenadoma razširila ter izginila pri Ravnjaku v povprečno Legensko dolino. Ravnjakovo domovje je bila vas zase: velika, enonadstropna hiša je stala tostran ceste nekako osamljena; spodnji prostori so bili odločeni za pивce, zgornji pa za stanovanja in prenočišča. Okraj ceste so stali skoro

Poglej, obrni se okrog, zelena gora, živ je log;
povsodi pomladanski cvet veseljni v svate vabi svet.

v vrsti hlev, svinjak, kozolec in sušilnik za lan; na spodnjem koncu vrta je stala lična hišica, ki so jo imeli Ravnjakovi za shrambo obleke, žita in živil; poleti in v veselih časih pa so jo spremenili v plesišče. Nekako pod hišo se je stekala cesta, po kateri je gonil Peter ovci, v dokaj večjo in ugodnejšo legensko cesto. Izvanredno ugodna lega gostilne ob stekališču cest, po katerih so vozili dan za dnem les iz bogatih pohorskih gozdov, je bila povod, da je postala Ravnjakova hiša zbirališče lesnih trgovcev, voznikov in drvarjev. Tukaj so sklepali kupčije in pili »likof« ter reševali dnevna vprašanja, zlasti ob nedeljah in praznikih, ko so bili prostori Ravnjakove gostilne natlačeni do zadnjega kotička. Ej, prijetno je bilo pri Ravnjaku ne samo ob praznikih, temveč tudi med tednom, zlasti, ako je bil v mestu sejem.

Peter je pravkar prignal ovci do Ravnjaka. Poželjivo in hrepeneče se je ozrl na pivnico, iz katere so prihajali razklani in hripavi glasovi zgodnjih sejmarjev. Skušnjava se je oglasila v njem in mu prigovarjala, da vstopi na četrtinko vina ali na vrček piva, toda opustil je načrt, ker bi utegnil srečati kakega orožnika, pred katerim bi povesil oči in se izdal. Smešno se mu je zdelo vse skupaj, hkrati pa se je jezil nad svojo plašljivostjo, ki ga je delala neodločnega in neprijaznega pred tovariši in sosedi. Malomarno je pognal živali in odpotoval proti mestu. Solnce je začelo pripekati, Peter je slekel suktnjo in jo obesil čez ramo. Na cesti je dohajal sejmarje, ki so gnali živino na sejem ali pa jo šli kupovat. Hladno jih je pozdravljaj, izpregovoril tuptam besedo, toda pogovora se ni hotel lotiti z nikomer bodisi iz boječnosti, bodisi iz neskladnosti v duši. Dasi tatvine ni smatral za velik greh, bal se je vendar, da bi ga zasačili pri nepoštenem rokodelstvu ter ga obsodili za tata, kar bi lahko imelo zanj neprijetne posledice za vse življenje. Tolažil se je s tem, da žene domači ovci na sejem, ne pa ukradenih, a kljub temu mu ta tolažba ni zadostovala, ker je bil pravi povzročitelj tatvine vendar le on.

Bližal se je mestu. Promet na cesti je postal živahnejši, ljudje so govorili glasno kakor bi se kregali, barantali so med potjo in hvalili živino, ki je mukala in silila naprej; vse je kazalo, da bo sejem dobro obiskan in zadovoljiv. Peter se je ustavil pri Repovi gostilni; predno je utegnil vstopiti, pogledal je po okolici, če je vse varno. Neprijetno mu je bilo, da nikjer ni brata. »Zdaj bi že lahko bil tukaj,« si je mislil ter privezal ovci k ograji. Stopil je v pivnico; krog miz so sedeli in pili sejmarji, bili so večjidel tujci s Koroškega, domačina ni bilo, razven krčmarja, nobenega. Obraz se mu je za trenotek razjasnil; bil je prepričan, da ga ne pozna nihče. Svest pa si je tudi bil, da se mu posreči načrt, kajti brat bo ovce prodal na vsak način, on pa se bo tudi izvil z živinskim potnim listom ter spravil ovce v kupčijo, ne da bi kdo slutil, da sta dve ukradeni. Večkrat je pogledal skozi okno, a Jerneja ni bilo od nikoder. Ljudje so šli v gručah mimo krčme, marsikaterega znanca je zagledal med njimi, zato je moral priznati, da bo Jerneju težko splaziti se nepoznanemu do Repove krčme. Zopet je hotel pogledati za bratom, ko se pojavi pri vratih — brat Jernej — z veselimi očmi. Ni bilo treba izpraševanja, obraz je povedal dovolj, da je šlo vse po sreči, da ni nihče zahteval živinskega lista.

»Daj ga sem,« je dejal Peter tiho. »Če je dozdej slo, bo še odslej; pij!«

Jernej je napravil dolg požirek v zavesti, da ga je pošteno zaslužil. Popravil si je klobuk in lase, ki si jih je nalašč razmršil, da bi ga ne spoznali. Vesel je bil, da je našel brata in prav nič se ni vznemirjal zaradi bodočnosti, niti dvomil ni, da se jima bo tatvina posrečila, tako zelo je zaupal svoji sreči in bratu.

»Koliko si pa dobil za ovci,« je vprašal Peter.

»Ugani,« se mu je smejal Jernej zaspano.

»Ne utegnem ugibati, mudi se.«

»500 dinarjev in nekaj čez.« Peter se je namrdnil in hotel nekaj spregovoriti, pa se je premislil. Med tem je naročil Jernej piva zase in za brata, da bo več korajže pri kupčiji. »Plačaj in pojdiva!« Jernej je nerad vstal od mize; imel je denar v žepu in žejalo ga je. Zakaj si danes ne bi privoščil še vinčka, saj ga je zaslužil. Peter pa je bil drugih misli: predvsem je vedel, da smejo ljudje videti kvečjemu njega na sejmu, a ne Jerneja. Zato je

ukazal bratu, da se previdno umakne iz mesta ter se vrne po stranskih potih domov, in sicer čez Zameče, kjer ga ljudje ne poznajo. Jernej ga je ubogal, ker je uvidel, da ima brat prav. Zunaj sta se ločila; Jernej jo je zavil čez travnike, šel ob železniški progi po Mežlinski dolini, kjer je nameril korake v postransko dolino in od tam čez hribe proti Mali Kopi.

Peter pa je gnal ovci na sejem; pred sejmiščem je moral pokazati živinski potni list; nekoliko ga je pogrelo pri srcu, ko se je ozrl na orožnika, ki je stal v bližini. Roka mu je narahlo zatrepetala, a takoj se je ojunčil in mirno odgovarjal na vprašanja. Pregledovanje ni trajalo dolgo, lastnosti ovc so se ujemale z označbami na listu in Peter je lahko odpeljal živali na sejmišče. Globoko se je oddahnil, ko se je pomešal med druge sejmarje in iskal pripravnega prostora; največja nevarnost je minila, mirno in resno se je pogovarjal s sosedi. Sklenil je prodati naglo; tudi v tem je imel srečo, kajti kmalu se je našel kupec — debelušast Korošec in pogodila sta se za primerno ceno. Vesel in zadovoljen sam s seboj je stopal nekaj časa po sejmišču, odpravil se tudi v mesto in si kupil nov klobuk in robec za sestro. Lahko bi krenil v gostilno na kupico vina, a ni utegnil. Taka reč se lahko preloži na ugodnejši čas, si je mislil in se napotil domov.

(Dalje bo sledilo.)

Zgodbica o polmescu.

Po J. Wittigu povedal Jaka Sem.

Nekoč sem šel z nekim tujcem navsezgodaj na kolodvor precej oddaljene postaje. Oba sva si dobro zapela suknji. Takó mrzlo je bilo jutro. Ostro so se očrtavali še temni vrhovi na rdečkastem nebu. Bele megle so se razprezale po dolini, bile so kakor bele postelje, na katerih počivajo gore ponoči. Gore so še spale. Le mesec je bedel. Stal je nad majhnim ribnikom in zrcalil svoj nežni obraz v lahno vznemirjeni vodi. To se mi je zdelo tako tajno in ljubko, da tega ne bi smel gledati nihče. Saj tudi ne smemo zgodaj zjutraj vstopiti v spalnico, če se kraljična prav tedaj gleda v zrcalu.

V tem božjem jutru se me je drznil tujec ogovoriti: »Često se zgrozim nad tem, kako strašno brez duhá je tudi najlepša pokrajina!«

»Tudi tale?« sem ga vprašal.

»Tudi!« je odgovoril.

»Saj se še niste sploh nikoli ž njo pogovarjali. Duha pa spoznamo le iz pogovora.«

»Kako pa naj govorim s tem ribnikom ali polmescem, saj me vendar ne čujeta?«

»O, meni pa prav tale polmesec pripoveduje neko nežno dogodbico, ki se je ž njo navezala nanj moja duša. Od tedaj ima zame več duha ko Vi; kajti Vi mi še danes niste prav nič povedali, in ta edini stavek o brezduhovnosti narave tudi ni ravno duhovit.«

»Vendar, čujte! Postali ste nevljudni!«

«Nikar ne zahtevajte od mene več vljudnosti ko jo Vi izkazuje moji dragi naravi. Toda pustiva šalo! Duha nima nihče iz sebe. Duh mora vedno priti od drugod. Celo človeška duša ga ne more roditi sama iz sebe. Duh je pri nas vedno kot gost in poslanec. Kadar sem tako srečen, da imam vsaj malo duha, ga odpravim kot poslanca tja, kjer bi bil rad sam. In tedaj moj duh vse oživlja zame. Zame ni na zemlji nobena stvar brez duhá; brez njega so le mnogi ljudje, ki odganjajo duhá kakor škorca, ker jim je pozobal nekoliko črešenj.»

»Kakšno duhovito zgodbico pa vam pripoveduje polmesec?«

«Najprej mi jo je povedala seve babica: Nekoč je živel neki nežen mestni otrok, ki je imel nad svojo posteljico sliko Marijino s polmesecem. Saj je poznate? Najbrž je bila Murillova. Če je potem otrok videl polmesec na nebu, je zajokal in rekel: »Gotovo je padla Mati božja s polmesca.« In če je videl kak kip Marijin, o, v stekleni omari je stal tak, ves nežen, iz bele sadre, je takoj vprašal: »Ali smem ljubo Mater božjo nesti nazaj na mesec?« — Nekega jutra pa je našla otrokova mati posteljico prazno. Iskala je in iskala po vsej hiši, po vrtu, a otroka ni našla. Ko pa je zrastle detelja, je zagledal otroka neki kmet v ribniku. Spravil ga je na suho, ga položil na zeleno deteljo na voz in ga peljal materi. Otrok je držal v rokah z otrplimi prstki belo Marijo iz steklene omare. Glejte! In če kdaj sedaj vidim polmesec, kako nežno plava, moram vedno misliti: To je res nežen okvirček za Marijino sliko!«

Tujec je bil vesel, da sem moral na tretji postaji prestopiti. Toliko duha ni mogel zdaleka prenesti v enem dnevu. Toda nekdan sem povedal to zgodbico svojim šolarčkom. Ti bi jo pa poslušali tedne in tedne...

Dekliški krožki.

Mladina ima lepo lastnost, da ni rada sama. Zbirajo se mali dečki v gručah, fantje imajo svojo fantovsko družino, kjer se zbira cvet fantovski v vasi, svoje klube, orlovske odseke. Tudi v vas, dekleta, je razvit ta mladostni čut, da iščete nehotе sosedinjo, svoje tovarišice, da se zbirate v vasi v svojih dekliških krožkih. Nekdaj so ti krožki cveteli, ko se je mladina zbirala pri skupnih domačih opravilih, zvečer, ko je veselo pelo vreteno kolovrata, se pod spretnimi prstki vila nit volne in donela iz polnih prs vesela Slomškova: Le predi, predica, predi, prelepo nit naredi. Danes je onemela vesela pesem naših kolovratov, mirno počivajo nekdan tako pridna vretenca za stražo na podstrešju. Ljudje kupujejo sedaj po trgovinah volno, tkanino. V našem mladem rodu pa še vedno tli mlado dekliško srce, ki bi se tako rado združilo s tovarišico v veseli družbi ob veselem delu, ko srce srcu odpira svoje želje, razodeva svoje misli, se raduje svojih čuvstev v veseli, domači pesmi. Dekleta, kaj ne, ali ni to res? Kako čutite tudi ve potrebo po dekliških krožkih, ko ste s svojimi enakimi skupaj, združene ob istih mislih

in čuvstvih! Saj je v vas ista kri, poskočna, nemirna, vedno mlada, kakor je bila v preteklih rodovih, vaših prednicah.

Kje pa lahko izživite svoje hrepenenje? Kaj lahko uganete, saj sem že skoro povedal, ko sem govoril o naših dekliških krožkih. Taki dekliški krožki so naše Dekliške zveze. To so novodobna zbirališča, imajo isti namen kakor so ga imeli nekdanji prijetni sestanki ob kolovratu v vaški skupnosti. Dekliška zveza naj bo naš novodobni vaški ali farni krožek deklet, veselih, pridnih, pojočih in kramljajočih, za vse dobro in lepo navdušenih, kakor nekdanj v Slomškovih časih. V Dekliških zvezah naj zapljuje veseli tok našega dekliškega življenja, vse to, kar zanima dekliško modrost, kar navdušuje dekliško srce, kar zanima mlado radovednost. Dekliška zveza naj bo moderni dekliški krožek: ima svojo knjižnico, sestanke, poučne govore, lepe prijateljske razgovore, pravljice, pesmice, pa tudi koristne stvari, kako se snuje nov kroj, obdeluje lepo domač vrt, gojijo cvetlice, vodi gospodinjstvo.

Mladenke, naš slovenski mladi naraščaj, kaj je z vašimi Dekliškimi zvezami, ali je v njih veselo življenje, delo, radost in pesem? Kjer žive slovenska dekleta, morajo živeti in cveteti tudi dekliški krožki, Dekliške zveze. Prej bodo onemeli naši veselo žuboreči studenci, prej bo utihnila pesem slovenskih gozdov, prej bodo klonili vrhovi naših slovenskih gor, ko bodo naša slovenska dekleta opustila Dekliške zveze, svoje vedno vesele dekliške krožke. Zato živela naša dekleta, živeli njihovi dekliški krožki!

Skale. Iz našega kraja že dolgo ni bilo poročila v »Našem domu«. Dekliška zveza dobro napreduje. Č. g. J. Mikolič se zelo trudi, da bi ohranili nedolžno mladino. Imamo redno vsak mesec sestanek z več govori, s petjem in z deklamacijami, kar nam vse blaži srca, pa nas tudi izobrazuje; saj je ravno dandanes potrebna izobrazba vsakemu dekletu. O, da bi vzbudile besede naših govornic v srcih pogum, značajnost, odločnost! Dekliška zveza ima naročene liste »Naš dom« (res, pridne ste, a želeli bi še veliko več naročnic! Op. ured.), »Bogoljub«, »Glasnik«, »Vigred« in Mohorjeve knjige, kar se vse plača iz članarine, da si dekleta lahko izposojujejo dobro berivo. Le čvrsto delujmo naprej, ne bo nam žal na starost, ko se bomo spominjale z veseljem minulih dekliških let. — Blagajničarka.

Sv. Jurij v Slov. gor. Po dveletnem delovanju naše Dekliške zveze se oglasimo v »Našem domu«; znamenje, da ne spimo, temveč v tišem delu živimo in delujemo za narod. Redni dekliški sestanki, ki se vršijo pod vodstvom preč. g. duh. voditelja, so številno obiskani in zelo živahni, to pa vsled pisanega sporeda, ki ga imajo. V govorih in predavanjih obdelujemo prav pestro polje, tako o izobrazbi, gospodinjstvu, varčnosti, alkoholu itd. Naša »Cebelica« lepo uspeva in ima že precej vlog. To leto pa, upamo, se še bolj oživi. (Op. ured. Kaj ko bi dobile še več naročnikov »Našemu domu«! V primeri s številom faranov bi jih moralo biti najmanj še 25. Dekleta, poskusite in nam sporočite; katera bo najbolj pridna in bo dobila največ novih naročnikov, prejmele pisan pušelj.)

Petar Peič. (Spomin izza velike vojske.) Stanoval sem v hiši, v kateri so bili nastanjeni tudi vojaki. Zvečer sem sedel pri luči ter čital. Na dvorišče priropoče vojaški voz, vozili so gnojnico ali kaj takega; neprijeten duh je

zavel v sobo. Nenadoma se odpro vrata in v sobo stopi visok, košččen Hrvat. Star je bil krog 50 let, kajti bil je že siv. Dobil je pismo in dopisnico. Toda podnevi nima časa čitati, pri luči ne more več, ker so mu oči oslabele. In res, v njih sem že videl tisti stekleni blesk, ki je lasten izmučenim očem. Poprosil me je, naj mu jaz prečitam. Rekel sem mu sest. Kaj je bilo na dopisnici, ne vem več. Tudi si nisem zapomnil cele vsebine pisma. A toliko vem, da mu je pisala mlada žena ali dekle, pa tako lepo, da mi je šlo k srcu. Začelo se je tako: »Pisana 23/9 (1916) ljubezni pozdravi od tvoje Marije Falen Isus i Marija dragi i Mili Moj čiča Petre evo sjede nastolicu uze peru u ručicu dati pišem štoje i kakoje Fala bogu ja sam živa i zdrava zasada.« Nato mu poroča o gospodarskih stvarih, o sosedih in podobnem. Sumil jo je, da se slabo vede, ko je ostala sama; prosi ga, naj kaj takega o njej nikomur ne verjame. Nisem vsega razumel, zlasti zato ne, ker ni delala nobenih pik ne vejic. Čital sem z enakomernim glasom in slovkoval kakor otrok, ki je hodil šele eno leto v šolo. Petar Peić — tako se namreč piše mož, ki je sedel pred menoj — pa je zvesto poslušal, pogledoval pismo in mene, se sklanjal in vzravnaval, prikimal včasih, ponavljal za menoj besede ali popravljal mojo izgovorjavo, dodajal pojasnila . . . Silile so mu solze v oči — in meni tudi. Konča se pismo tako: »Putuj putuj pismo moje priku berda i doline kada dojdeš tamo knjemu paga lipu razgovori kako dasem sama tamo.« — Doma je Petar Peić v Slavoniji. Kaj mu je bila žena ali dekle, ki mu je pisala, še zdaj ne vem. Le to sem čutil, da ima plemenito srce. Vrnil sem svojemu gostu pismo in dopisnico; skrbno ju je vtaknil za obleko in naglo izginil v temno noč. — V. S. B.

Mala skrivnost, ključek do notranjega življenja. Nemški spisal o. Kasijan Karg, kapucin v Altöttingu na Bavarskem, poslovenil o. Herman Vodenik. Trapisti v Rajhenburgu, ki so nam dali že več izvrstnih knjig za duhovno življenje, so izdali pravkar v priročni žepni obliki to res dobro in praktično delce. »Mala skrivnost je dušno dihanje Zdravniki pravijo: mnogo slabosti, mnogo pljučnih bolezni prihaja odtod, ker se ljudje ne privadijo dihati pravilno, dihati globoko. Tako moramo tudi v notranjem življenju mnogo duševne jetike pripisovati samo pomanjkljivemu dihanju . . . Izberimo si kako misel, kolikor mogoče kratko, pri-srčno, primerno ustroju naše duše, n. pr.: »Jezus, jaz te imam rad« in postane naj nekako temelj našega življenja.« To je »mala skrivnost«. Knjižica obsega le dve poli. Zelo pripravna za darilo šolskim otrokom in mladini vobče. Ks. Meško.

»Naš čolnič« je prav čeden list naših primorskih bratov. Je po svoji vsebini in smotru brat »Našega doma«. Izhaja v Gorici, Via Mameli 5. Prav lepo bi bilo, če bi ga imela naročenega vsaj društva. Stane pa za drž. SHS 13 Lir, to je kakih 30 Din. Torej, knjižnice naročite »Naš čolnič«! Dozdaj so izšle štiri številke.

Anton Mrkun: Homec. Ob petindvajsetletnici svojega mašništva je poklonil župnik Anton Mrkun to delo v spomin svojim župljanom. Priznati je treba brez vsakega hvalisanja, da je knjiga, ki ima 128 strani in 4 liste slik, spisana z vso ljubeznijo in skrbjo, zanimiva ne le za homske župljane, temveč za vsakega, ki ga zanima zgodovina in opis slovenskih krajev, navade in šege našega ljudstva v njih. Kaki zakladi nam bi bili s tem ohranjeni, ko bi mogli imeti o vsaki slovenski župniji tako knjigo! Mrkunovo delo ni strogo znanstvena razprava, a nima

zato nič manjše vrednosti, če je spisana poljudno; je pa v nji vse, kar hoče človek vedeti o kakem kraju in njegovih prebivalcih. Zdi se nam naravnost kot vzor, kako naj bi bile take in slične knjige spisane, da si bodo našle pot med ljudi in dosegale s tem svoj namen. Knjiga sodi nedvomno vsaj v vsa o društveno knjižnico, ki bo že lahko utrpela za njo 15 Din. (po pošti 16:50 Din.) in društveni odbori naj poskrbe, da ne ostane samo pri nasvetu in želji. Naroča se pri pisatelju župniku Antonu Mrkunu, Homec, p. Radomlje ter pri vseh naših znanih knjigarnah.

Vinko Vodopivec: 16 evharističnih pesmi Pevcem in glasbenikom dobro znan skladatelj Vinko Vodopivec je izdal te dni v samozaložbi svoje najlepše evharistične pesmi. Zbirka ima 16 pesmi, izmed katerih so štiri izrazito blagoslovne, zložene na starejša besedila, devet je obhajilnih, dvesta v čast presv. Srcu Jezusovemu, ena pa z evharističnim besedilom je primerna za postni čas (M. Elizabeta, Pod oljkami). Vodopivca poznajo naši zbori predvsem kot skladatelja svetnih pesmi, ki ima stalno mesto na sporedu naših podeželskih, a že tudi odličnih mestnih zborov. V zadnjih letih je priobčil nekaj cerkvenih skladb, izmed katerih so zlasti ugajale litanije Matere božje. Zdanje evharistične pesmi pa so po obsegu največje in po kakovosti Vodopivčevo najboljše cerkvenoglasbeno delo, ki ga priporočamo našim zborom v nakup. Dobi se za 20 Din. pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Silvin Sardenko: Sveti Jožef, v sedmih spevih. Prvi pomladanski cvet v naši

letošnji književnosti je Sardenko: Sveti Jožef, versko-epska pesnitev. Pa saj to ni književnost, marveč dokaz in dar duševnega življenja. Preprosta notranost in naivna vernost krščanske duše sije iz teh lepo umerjenih spevov. To je prava, čista ljudska umetnost, sveža in mlada, vedra in vesela kakor otrokov smeh, topla, da gre do srca. To je vrecel čiste radosti in vdane žalosti, ki v simbolih in slikah oživlja pred nami življenje svetega Nazarenčana. Zdi se, da je Sardenko v tej pesnitvi našel samega sebe; da je spet nameril korak v ono domačo idilo, v kateri ga je svoj čas potrdil Lidor Cankar. Ni slučajno, da se proslavlja sv. Jožef, zlasti sedaj, ko se usoda Sv. Družine ponavlja v Cerkvi in njenih družinah; pa naj se v nji dopolnjuje tudi tolažba, ki jo je Sveta Družina prejela od zgoraj. Ne moremo si zlepa misliti kaj primernejšega, kar bi z naših ljudskih odrov blažilneje vplivalo na krščanske duhove, ko živa predstava teh svetopisemskih dogodkov. Zato pozdravljamo to novo delo našega pesnika. Jugoslovanska tiskarna je s svojim mičnim izdelkom vzvišala pesnitvi njeno vrednost. Vidi se, da ima svoj delež pri tem še druga umetniška roka. Posamezne speve označujejo in pojasnujejo izbrane pomembne vinijete. Naslovna slika je svetniški tip iz vzhoda. To melodramsko idilo priporočamo ne samo vsem, ki nosijo ime sv. Jožefa, marveč tudi vsem našim družbam in društvom, zavodom in šolam, kakor vsem krščanskim družinam. Izvod stane 10 Din; naroča se v Osrednji pisarni Marijinih družb v Ljubljani, Poljanski nasip 10.

Odgovor preč. gosp. M. A. — Dovolite, da ponatisnem tisti del pisma, ki govori o mladinski književnosti. So to take besede, da bi o njih morali razmišljati vzgojitelji in smo Vam hvaležni zanje: »V 2. številki letošnjega »Našega doma« sta zgodbica »Moj hudobni fant« in pesem »Uršljegorski romar« gotovo čedni stvarici. Toda 14 do 17 letnim dečkom in deklicam, kakor jih je po naših društvih mnogo, jaz te številke ne morem dati v roke, ker razposajeno ljubkovanje na nje

le slabo upliva. Neka naša dobra družina je imela naročeno »Mladiko«, ko je izhajal v njej roman »Knez Sereberjanik«. Glavni junak ima ljubezensko razmerje z omoženo Heleno. Ko je hišni oče to našel, se je razburil in rekel, da »Mladike« ne bo več naročil, ker to ni za njegove otroke. Bojim se, da bom o »Našem domu« izvedel kaj sličnega. Ljudje pričakujejo v knjigah in listih, katere duhovniki priporočujemo, drugačne vsebine. Po hišah je pogosto več bratov

in sester. Če tudi ima knjižnica oddelek za mladino — saj ga ima redkokatera — vendar ne moremo zabraniti, da starejši doma ne bi dajali knjig mlajšim. In če bomo o tem govorili, bomo le radovednost razvneli. Zdi se mi, da naše knjižnice mladino raztresajo in pred časom izzorevajo. Težave so to in večkrat si mislim: Ali res ni skoro nobene druge čednosti ko ljubezen? Umetniki in vzgojitelji se menda ne bomo še kmalu spoznameli. — Dovolite, da povem svoje načelno mnenje: Ni vse, kar je dobro, tudi za mladino dobro. Ko smo bili še tako srečni, da je bil ves naš narod kakor otrok, nam knjig pač ni bilo treba ločiti. Razvoj pa je privedel ljudstvo do neke omike, ki — morda: žal! — ni več otroška. Zato pa imamo književna dela, zlo so prav dobra za zrele čitatelje, zlo pa za nezrelo mladino. Zato pa zlo tudi vedno na zamislu; zlo bo treba treniti tudi drugod. Brezpogojno bo treba zmanjšati mladinsko čtivo na tisto, kar je za mladino dobro. Imamo n. pr. izborne nabožne knjige, ki so odmenjene določnemu stanu, ki pa bi tudi pohujšale mladega fanta. Slično je s pridigami, ki so za stanove! Zlo je namreč v tem, da je nezrela mladina »dozorel« činitelj v društvu. Kakor pričajo članki, ki gotovo niso čtivo polzrele mladine, »Naš dom« sploh nima zmisla za mladež 14 do 17 let; namenjen je zrelim fantom in dekletom, možem in ženam. Teh pa, mislim, plemenito usmerjena ljubezen ne bo pohujševala. Da pa je ljubezen najbolj prvinska sila v človeku, je dejstvo in volja božja. Nam ne gre za to, da pokrivamo to prvinsko čuvstvo s plaščem hinavske nevednosti, ker vemo, da taka »moralna« ubija značaje. Hočemo ljubezni vrniti zdravo, najsi »razposajeno«, jedrost, ki jo je umorila vojska in ki je boljši varih nedolžnosti, ko pa sramežljivo zakriti videz.

Poj to, kar kmet in méščan s pridom sliši! — Po tem naukvanju Prešernovega pisarja bi menda hoteli imeti še nekateri urejevan list za ljudsko prosveto kakor je »Naš dom«, ki bi neki naj bil po onem: Gosence kaj na repno var'je, kak prideluje se krompir najbolji, kak odpravljajo se ovcam garje, preganjajo ušivim glavam gnide, loviti miš' učil bom gospodarje... Taka mešanica da bi bila za ljudstvo, ki ga je

treba umeti, mu ustreči, ne pa mu pisati stvari, ki jih ne razume... Ljudje božji, pa veste, da to ni šala, temveč resnica! Na to resnico zapišem danes samo dr. Fr. Steletove besede iz 2. štev. letošnjega »Doma in svet«, ki povedo razumnemu dovolj, da je »popolnoma zrelo in edino pravilno stališče: Ljudstvu je treba dati najboljše, kar zmoremo, seve v obliki, ki mu je dostopna; prosvetno delo naj dviga višino izobrazbe, naj bodri k samostojnemu razmišljanju; za ljudstvo ni samo kar je dozdevno »poljudno«, ampak vse, kar zmorejo moderna znanost, tehnika, domišljija in umetnost, nič zato, če je na prvi pogled nekoliko tuje; razume se pa, da mora biti to, kar se ljudstvu nudi, zrelo in ne negodno, da mora dihati svetovno kulturo in ne onemoglega prežvekovanja od vseh strani znešenega.« Taka pa je vodilna misel »Našega doma« in te se bo vztrajno držal, kolikor ima pač moči in sredstev na razpolago. »Naš dom« zavrača ono »nikomur koristno načelo, da se mora delo za ljudsko prosveto ponižati na neko namišljeno preprosto ljudsko stopnjo, da mora laskati ljudskemu okusu, da mora plehko zabavati, ja ne vsebovati kakega težjega vprašanja, ampak kvečjemu še tendenco in poučnost«. Torej »le ne strahú in pogosto ozkosrčnih ozirov na to, kaj more ali ne more ljudstvo sprejeti! Če pa damo najboljše, kar zmore naša sodobnost, smo storili svojo dolžnost, če bi tudi ne dosegalo ideala, ki smo si ga postavili. To je naš odgovor tistim, ki jim je vse v »Našem domu« pretežko, neumljivo za ljudstvo, kakor pravijo. Uredništvo se zaveda ter prizna brez obotavljanja, da je v »Našem domu« tudi marsikaj nepopolnega — pa povejte, kje je vse popolno! — a na pot, kakor si jo zamišljajo nekateri gorečniki za »ljudsko« prosveto, ne krene nikdar, v zavesti, da bi se s tem ljudstvu le škodovalo, ne pa koristilo.

Cvetkov. Vaši želji glede knjig in knjižnic je, kakor razvidite iz 3. in 4. štev. »Našega doma«, že nekoliko ustrezno. »Naš dom« pa se hoče s tem važnim vprašanjem baviti stalno in ima med drugimi tudi poseben oddelek »Lepa knjiga«. Če imate v tem oziru kake misli ali posebne želje, kar napišite in pošljite, objavil bom, če bo dobro opijeno. Ali v društvu in v kraju sploh ni mogoče dobiti več naročnikov za »Naš dom«? Poskusite dobiti še vsaj 15 naročnikov!

Poravnajte naročnino!

Prvi in edini slovenski zavarovalni zavod
Vzajemna zavarovalnica
v Ljubljani

Dunajska cesta št. 17.

Sprejema:

V požarnem oddelku: Zavarovanja vseh poslopij in premakljivih predmetov, ki se poškodujejo po ognju, strelji in po eksploziji svetilnega plina, po znano nizkih cenah. — **V živlenskem oddelku:** Zavarovanja na doživetje in smrt v vseh sestavah, zavarovanja na otroško doto, rentna in ljudska zavarovanja pod najugodnejšimi pogoji.

Podružnice:

Sarajevo, Koroščeva ul. 15; Zagreb,
Hatzela ulica 12; Celje, Breg 33 in
Split, Ulica 11. puka.

Ceniki in pojasnila z obratno pošto brezplačno.
Zanesljivi posredovalci se vedno sprejemajo.